

UOT:37.

**KİÇİKYAŞLI ŞAĞIRDLƏRİN TƏLİM MARAĞI VƏ MOTİVLƏRİNİN
YÜKSƏLDİLMƏSİNDƏ İNKİŞAFETDİRİCİ MÜHİTİN ROLU**

Ələkbərova Zeynəb Tahir qızı
Gəncə Dövlət Universiteti
zeyneb.alekberova02@gmail.com
Orcid id: 0000-0001-7399-5692

Xülasə: Məqalədə göstərilir ki, pedaqoji prosesdə, xüsusən də dərsi təşkil edərkən ən çətin məsələlərdən biri şagirdlərin təlim maraqlarının formalaşdırılmasıdır. Çünki bu gün informasiyanın çoxluğu və kiçikyaşlı uşaqların maraq dairələrinin genişliyi onların idrak fəaliyyətinin idarə edilməsi üçün müəllimin bu prosesdə fəal olması tələbini qarşıya qoyur. İbtidai sinif müəlliminin şagirdlərin dərk etmə imkanlarını genişləndirməklə onların diqqətini tələb olunan obyektə yönəldə bilmək bacarığına malik olması kiçikyaşlı uşaqların hərtərəfli inkişafına nail olmaq deməkdir. Bütün bunlar isə dərş prosesinin səmərəli nəticələnməsinə səbəb olur.

Açar sözlər: Təlim marağı, motivlər, idrak fəaliyyəti, koqnitiv maraq, yaradıcı təfəkkür, inkişafetdirici təlim mühiti, prioritet vəzifələr.

Key words: Learning interest, motives, cognitive activity, cognitive interest, creative thinking, developmental learning environment, priority tasks.

Ключевые слова: Учебный интерес, мотивы, познавательная деятельность, познавательный интерес, творческое мышление, развивающая среда обучения, приоритетные задачи.

Pedaqoji prosesdə, xüsusən də dərş təşkil edərkən ən çətin məsələlərdən biri şagirdlərin təlim maraqlarının formalaşdırılmasıdır. Çünki bu gün informasiyanın çoxluğu və kiçikyaşlı uşaqların maraq dairələrinin genişliyi onların idrak fəaliyyətinin idarə edilməsi üçün müəllimin bu prosesdə fəal olması tələbini qarşıya qoyur. İbtidai sinif müəlliminin şagirdlərin dərk etmə imkanlarını genişləndirməklə onların diqqətini tələb olunan obyektə yönəldə bilmək bacarığına malik olması kiçikyaşlı uşaqların hərtərəfli inkişafına nail olmaq deməkdir. Bütün bunlar isə dərş prosesinin səmərəli nəticələnməsinə səbəb olur.

N.B.Kuzmina yazır: “Pedaqoji prosesi və uşaqlarla qarşılıqlı münasibətləri onlara, onların ağılına hörmətlə yanaşma əsasında quran müəllim heç vaxt səhv etmir. Bundan başqa, əgər o, uşaqların davranışını, onların onun özünə münasibətini öz ustalığını təkmilləşdirmək məqsədilə daimi təhlil edirsə, onda o, ən qısa yolla ustalığa yiyələndirən çox gözəl bir kompəs tapmış olur” [3,78].

Kiçikyaşlı yaşlı uşaqların idrak fəaliyyətinin idarə edilməsi vacib olduğu qədər də mürəkkəbdir. Müəllim təlimə maraq formalaşdırmaq üçün aşağıdakı bir sıra müddəaları rəhbər tutmalıdır:

1. Dərsdə uşaqların diqqətini vacib olan problemə yönəltmək.
2. Bütün dərş boyu uşaqların fəal, aktiv olması üçün inkişafetdirici, dəstəkləyici mühit yaratmaq lazımdır.
3. Təlim prosesi elə qurulmalıdır ki, yeni biliklər uşaqlara hazır şəkildə verilməsin. Uşaqlar bütün dərş boyu axtarısa, yeni biliklər tapmağa qoşulsunlar.

4.Dərsin müxtəlif formalarda və rəngarəng təşkil edilməsi kiçikyaşlı şagirdlərin təlim prosesinə marağını yüksəldir.

5.Yeni öyrədilən mövzu keçilmiş mövzu ilə nə qədər çox əlaqələnsə, o, şagirdlər üçün bir o qədər maraqlı olar.

6. Həddindən artıq yüngül və həddindən artıq çətin material maraq oyatmır. Təlim mürəkkəb olmamalı, lakin şagirdlərin gücü çatan çətinlikdə olmalıdır ki, onlar üçün anlaşıqlı olsun.

7.Şagirdlərin fəaliyyəti dəyərləndirilsə, stimullaşdırılırsa, onların tapşırıqların öhdəsindən gəlməsi bir o qədər asan olar.

8. Mövzuların aydın olması, müəllimin didaktik, akademik və s. qabiliyyətə malik olması şagirdlərin təlimə münasibətinə güclü təsir edir.

Təlim prosesində müəllimin müvəffəqiyyətinin başlıca amillərindən biri də onun şagirdlərlə düzgün və müsbət emosional zəmin üzərində qurulmuş səmimi qarşılıqlı münasibətdə olmasıdır. Müəllimin şəxsiyyəti, eyni zamanda onun pedaqoji nəzakəti, hərəkət və davranışında qəbul olunmuş ölçünü, ədəb qaydalarını gözləməsi təlim-tərbiyə işində həmişə mühüm amil olmuş və olaraq da qalır. Bu baxımdan müəllimin pedaqoji etikasına onun pedaqoji əməyinin səviyyəsi və nəticəsinin yüksək olmasında mühüm amillərdən birinə çevrilir [2, 54-55].

Təcrübə göstərir ki, müəllimin təlimə maraq yarada bilmək qabiliyyəti çox vaxt uşaqların müəllimlik peşəsinə maraq göstərmələrinə də güclü təsir göstərir. Təlim prosesində uşaqların idrak fəaliyyətinin idarə edilməsində başlıca amillərdən biri bütün dərs boyu uşaqların diqqətinin səfərbər edilməsi və təlim materialına yönəldilməsidir. K.D.Uşinski yazırdı: “Diqqət şüurumuzun elə bir yeganə qapısıdır ki, şüurumuzda olan hər bir şey mütləq buradan keçir. Ona görə də şagirdləri təlim prosesində həmin qapını açıq saxlamağa alışdırmaq lazımdır”[4,37].

Kiçikyaşlı uşaqlarda idrak marağının formalaşdırılması mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Tədqiqatlar şagirdlərdə idrak maraqlarının təzahür mərhələlərini müəyyən etməyə imkan verir və idrak marağın məzmun komponentləri aşağıdakı kimi göstərilir:

a) maraq, uşaq üçün xüsusi əhəmiyyət kəsb etməyən bir obyektin yeniliyi ilə əlaqəli oriyentasiyanın elementar mərhələsidir. Bu mərhələdə uşaqlar bu və ya digər mövzuya maraq göstərə bilər, lakin hələ də obyektlərin mahiyyətini bilmək üçün nəzərəcərpacaq istəkləri yoxdur.

b) maraq - mövzu ilə daha ətraflı tanış olmaq, görünən və eşidiləndən kənara çıxmaq, biliklərini genişləndirmək istəyi. Bu mərhələdə yeni bir şey öyrənmək istəyi var, bilik sevincinin intellektual hissi var. Uşaqlar öz suallarını soruşur və ya cavab tapmağa çalışırlar;

c) koqnitiv maraq - mərhələ uşaqlarda təkcə problemli məsələlər və idrak vəziyyətləri deyil, həm də onları müstəqil həll etmək istəyi ilə xarakterizə olunur. Bu mərhələdə uşaqların diqqəti hazır material, hazır məlumat əldə etmək deyil, özlüyündə təqlid və ya model fəaliyyəti deyil, problem, idrak vəzifəsi, həll edilməli olan bir vəziyyətdir. Uşaqlar özləri səbəb axtarır, fenomenin mahiyyətinə nüfuz etməyə çalışırlar.

Koqnitiv marağı bir proses kimi xarakterizə edən (L.A.Venger, A.V. Zaporozets, I.F. Xarlamov, R. S. Nemo, A. V. Petrovski) müxtəlif mənbələrdə təqdim olunan konsepsiyanın şərhinə nəzər salaq:

- seçici diqqət mərkəzi ilə əlaqəli olan;

-fəaliyyətə həvəslə - koqnitiv xarakterli motivasiyalı bir insanın dünyaya münasibəti.

Aydındır ki, idrak marağının bu xüsusiyyətləri müəlliflər tərəfindən müxtəlif əsaslarla müəyyən edilir və bir-birindən təcrid olunmuş şəkildə təqdim olunur. Bütün bunlar uşağın şəxsi inkişafı aspektində idrak marağının inkişafına vahid yanaşmanı əks etdirmir.

Təlim fəaliyyətinin tam subyekti şagird hesab olunur. Biliklərin mənimsənilməsi və fəaliyyət üsullarının formalaşdırılması inkişafetdirici təlim strukturunda uşağın fəaliyyət prosesi və nəticəsi kimi meydana çıxır. B.A.Suxomlinski yazır: “Yaxşı oxumaq həvəsi, arzusu insani həvədir - mənə belə gəlir ki, uşaq həyatının bütün mənasına, uşaq sevinci aləminə nur saçan parlaq işıqdır. Uşağın bilik almaq arzusunu bu zəif işıq üçün həyat mənbəyi yalnız iftixarla belə bir fikri dərk etməsi və keçirilməsidir ki, mən qabağa addımlayıram, idrakın sıldırım cığırı ilə qalxıram... Əgər uşaq öz əməyində irəliləmiş, müvəffəqiyyət görmürsə, arzu işığı söncəkdir... Uşaq öz gücünə inamı itirəcək, müəllimin məsləhət və iradlarına qaba cavab verəcəkdir” [5,41].

Araşdırmalar göstərir ki, ibtidai sinifdə inkişafetdirici təlim ənənəvi təlim tipindən fərqli olaraq, şagirdlərin qısa zaman kəsiyində inkişafını, başqa sözlə, fiziki və psixi parametrlərinin sadədən-mürəkkəbə doğru irəliləməsini nəzərdə tutur.

İnkişaf müxtəlif fəaliyyət növlərində aktiv surətdə iştirak etməklə, bacarıq və qabiliyyətlərə yiyələnmək prosesində baş verir. İstək, maraq, şəxsi səy və müstəqil axtarıcılıq qabiliyyəti olmadan insanın inkişafı mümkün deyil. Təlim hər şeydən əvvəl kiçikyaşlı uşaqları elmlərin əsasları ilə dərindən silahlandırmağa, əqli və praktik fəaliyyətləri üçün bilik, bacarıq və vərdislərə yiyələnmələrinə xidmət edir.

Fərdi xüsusiyyətləri inkişaf etdirməyə yönələn inkişafetdirici təlim mühiti müəllimləri şagirdin hərtərəfli inkişafına istiqamətləndirir: bilik, bacarıq, vərdislər; əqli əməliyyat üsulları, şəxsiyyətin idarəedici mexanizmi; emosional-əxlaqi sfera, fəaliyyətyönümlü praktik sfera. İnkişafetdirici təlim mühitinin əsas fərqləndirici cəhəti onun həm də yaradıcı xarakter daşımasıdır.

Bütün deyilənləri ümumiləşdirərək belə nəticəyə gəlmək olur ki, təlim prosesində inkişafetdirici təlim mühitinin təmin olunması üçün onun düzgün idarə olunması, təfəkkürü, müstəqil düşüncə tərzini inkişaf etdirən müasir pedaqoji texnologiyaların tətbiqi, “müəllim-şagird”, “şagird-şagird”, “müəllim-şagird-valideyn” münasibətlərinin düzgün qurulması böyük rol oynayır.

Təlim prosesində inkişafetdirici təlim mühitinin təşkil olunması zamanı aşağıdakı tələblərin nəzərə alınması məqsədəuyğundur:

1. Şagirdlərin fiziki, psixi və əqli hazırlığının nəzərə alınması;
2. Şagirdlərin idrak, təfəkkür, yaradıcı fəaliyyətinin inkişaf etdirilməsi;
3. Təlimin tərbiyələndirici və inkişafetdirici funksiyalarının nəzərə alınması.

İnkişafetdirici təlim mühiti şəxsiyyətin bütün keyfiyyətlərinin tam məcmusunun inkişafına istiqamətlənir.

Azərbaycan psixoloqlarından Ə.S.Bayramov müəyyən etmişdir ki, hətta kiçik məktəblilərin təlim fəaliyyətində əlverişli şərait yaradıldıqda onlarda əqlin müstəqilliyi və tənqidiyə meyli lazımi səviyyədə inkişaf edə bilər, ordan müəyyən nəticə çıxarmağa, səhvləri, uyğunsuzluqları tapmağa, onları törədən səbəblər barədə müəyyən mülahizələr söyləməyə qabil olurlar [1,29].

Təlimin optimallaşdırılması üçün birinci növbədə uşaqlarda psixi inkişafın səviyyəsinin yüksəldilməsi üçün şəraitin yaradılması əsas amillərdən biridir. Təfəkkürün inkişafı məqsəd yönü təşkil olunmuş prosesdə biliklərin mənimsənilməsi deyil, uşaqların qarşıya qoyulmuş

problemin həllinə cəlb edilməsi ilə təmin olunur.

Biliklərin mənimsəmə üsullarının əldə edilməsi insanın fəallığının əsasını qoyur və özünü idrak prosesini müstəqil qurmağı bacaran subyekt kimi qəbul etməyə şərait yaradır.

Yaradıcı təfəkkür aşağıdakı qabiliyyətləri xarakterizə edir:

- əvvəllər heç kimin əldə etmədiyi nəticələrin əldə edilməsi;
- arzu olunan nəticəni əldə etmək üçün situasiyada əvvəlcədən bilməyərəkdən müxtəlif yollardan istifadə etmək imkanının olması;
- nəticənin əldə edilməsi üçün üsulların müxtəlifliyi;
- bu cür vəzifələrin həll edilməsi üçün kifayət qədər təcrübənin olmaması;
- başqasının müdaxiləsi olmadan müstəqil fəaliyyət göstərməyin zəruriliyi.

Psixoloqlar müəyyənləşdirmişlər ki, güclü motiv fəaliyyətin məqsədinə güclü təsir edir. Bu zaman motivin məqsədə doğru yönəlməsi müşahidə edilir. Buradan belə qənaətə gəlmək olar ki, öyrənmənin dərin motivasiyası, davamlı idraki maraqları, şagirdlərin təlimdəki müvəffəqiyyətləri üçün daha güclü olmalıdır.

Müşahidələr göstərir ki, müəllim mövzunun praktik əhəmiyyətini nə qədər geniş açarsa, onun müasir problemlərlə əlaqəsini hərtərəfli təhlil edərsə, öyrənməyə maraq əhəmiyyətli dərəcədə artar.

İdraki marağın stimullaşdırılmasının güclü vasitəsi təlim prosesində idraki inkişaf etdirən tapşırıqların verilməsidir. Lakin təlim prosesində yalnız marağı əsas götürmək olmaz. Eyni zamanda uşağın iradəsi, məsuliyyət hissi də formalaşdırılır. Heç bir məsləhət, nəsihət və hədə - qorxu həqiqi öyrənmə motivlərini yaratmır. Yalnız inandırma və arqumentlərin çatdırılması ilə buna nail olmaq mümkündür.

İnkişafetdirici təlimin təşkili formalarının bu cür müxtəlif olduğu halda onlardan hər hansınsa müəllimlərə ən münasibi kimi təbliğ etmək sadəlövhlik olardı. Təlim-tərbiyə vəzifələrini yalnız metodlar birləşməsi ilə deyil, həm də təlim prosesinin təşkilati formaları ilə həll etmək imkanları pedaqogikada qanunauyğun müəyyən edilmişdir. Bununla bərabər müasir didaktika təlimin təşkili formalarının fasiləsiz olaraq təzələməyi, ümumi tərbiyəyə yeni yanaşmaların daxil edilməsini tövsiyə edir. Şagirdlərlə söhbətləri, müzakirələri, görüşləri, diskussiyaları daha geniş aparmaq, keçirmək çox vacib və əhəmiyyətlidir. Söhbətlərin aparılması dərsin elə formasıdır ki, bu zaman hər hansı bir məsələ müzakirəyə qoyulur və onun ətrafında sərbəst söhbətlər, fikir mübadiləsi aparılır. Əksər hallarda söhbətlər əvvəl öyrənilmiş materialların ümumiləşdirilməsinə və sistemləşdirilməsinə, biliklərin həyati faktlarla əlaqələndirilməsinin müəyyənləşdirilməsinə həsr edilir.

Beləliklə, araşdırmalar göstərir ki, təlim prosesində dərsin təşkilinin didaktik tələblər baxımından təkmilləşdirilməsinə ehtiyac vardır. Dərsin təşkilinə verilən didaktik, pedaqoji-psixoloji tələblərin nəzərə alınması, yeni yanaşmaların tətbiq edilməsi təlim prosesində daha yüksək nailiyyətlərin əldə olumasına imkan yaradır.

Təlim materialı uşaqlara əvvəlcə ümumi, geniş şərh kimi verilir ki, uşaqlar məzmunun ümumi obrazını mənimsəyə bilsinlər, sonra isə onun tərkib hissələri konkret olaraq təhlil olunur.

Təlimin məzmununun informativ həcmnin yüksəldilməsi meyarları aşağıdakılardır.

1. Kiçikyaşlı uşaqların yaş, psixoloji və fizioloji imkanına uyğunluğu.
2. Verilən vaxtın nəzərə alınması, beynəlxalq təcrübə, təlim materialları bazasının olması və başqa təlim şərtləri kimi kriteriyalara uyğun bilik, bacarıq və vərdişlərin ciddi seçiminin aparılması.

3. Əsas anlayışların, bacarıq və vərdişlərin öyrədilməsi üzrə işin aparılmasına ibtidai sinif müəllimlərinin diqqətinin yönəldilməsi və təlim materialı izah edilərkən əsas məsələnin şagirdlərə dəqiq çatdırılması.

Yuxarıda deyilənlərdən belə qənaətə gəlmək olar ki, ibtidai sinifdə təlim prosesində təhsilin məzmununun və strukturunun təkmilləşdirilməsinin əsas istiqamətlərini aşağıdakı kimi səciyyələndirmək olar:

- a) məzmunun üç əsas funksiyasına - təhsil, tərbiyə və formalaşdırmanın kompleks həyata keçirilməsinə istiqamətini gücləndirmək;
- b) müvafiqliyi saxlamaqla hər bir dərslərin informativ tutumunu yüksəltmək;
- c) materialın bölmələrlə verilməsi, təlim prosesində ümumiləşdirmələrin rolunu artırmaq, ümumiləşdirici dərslərin keçirilməsi;
- ç) təlim prosesində inteqrasiyadan istifadənin gücləndirilməsi;
- d) inkişafetdirici mühitin təşkil olunması;
- e) təlim prosesində alqoritmik göstərişlərin tətbiqi;
- ə) İKT-nin təchizatı;
- f) təlim bacarıqlarının və vərdişlərinin formalaşdırılması.

Təlim prosesində şagirdlərin idrak fəallığını, öyrənməni stimullaşdıran metod və priyomların, dərslərin təşkili formalarının, vasitələrin və bunların səmərəli tətbiqinin böyük əhəmiyyəti vardır. Burada şagirdlərdə hər hansı problemin həlli tələbatını, onlarda idrak proseslərinin fəallaşdırılmasının gücləndirilməsində söhbətlərin, diskusiyaların, tədqiqatçılığın rolu əvəzsizdir.

İnkişafetdirici mühit şəxsiyyətin inkişafı və ona məxsus fəaliyyət növlərinin hərkətverici qüvvəsidir. O, müxtəlif qabiliyyətlərin, şagirdin subyektiv keyfiyyətlərinin formalaşmasına təsir edir, müxtəlif fəallıq növlərini stimullaşdırır, sinifdə əlverişli psixoloji iqlim yaradır, real və müxtəlif şərait yaratmaqla müstəqilliyi aktivləşdirir.

İbtidai sinifdə təlim prosesinin düzgün təşkili kiçikyaşlı uşaqların həyata hazırlıq səviyyəsini yüksəldir. Bu baxımdan müasir pedaqoji texnologiyalarının tətbiqi müəllimdən ilk növbədə yaradıcılıq tələb edir. Belə ki, müəllim hər bir dərslərin təşkil olunması üçün xüsusi hazırlıq görməlidir, çünki təlim texnologiyalarına əsaslanan dərslər müəllimdən böyük zəhmət tələb edir.

Təlimin yeni şəraiti müəllimdən hər bir məsələ üzrə fikir söyləmək istəyənləri dinləmək bacarığı, cavabların heç birini rədd etməməyi, şagirdlərin hər birinin mövqeyini dəstəkləməyi, mühakimələrin məntiqini başa düşməyi, tez-tez dəyişən situasiyalarda çıxış yolu tapmağı, cavabları, təklifləri təhlil etməyi və şagirdlərə hiss etdirmədən onları problemin həllinə yönəltməyi bacarmalıdır.

İdraki fəaliyyətin təşkili və keçirilməsi prosesində interaktiv metodlardan istifadə xeyirxah atmosferdə nəinki yeni biliklərin əldə edilməsinə, həmçinin kommunikativ bacarıqların inkişafına-başqalarının fikrini dinləmək bacarığına, müxtəlif yanaşmaları götür-qoy etmək, qiymətləndirmək, diskusiyalarda iştirak etmək, birgə həll etmək və nəticə çıxarmaq qabiliyyətinin inkişafına da təsir göstərir.

İnteraktiv iş formaları tərbiyəvi əhəmiyyət daşıyaraq, şagirdlərin sinifdə birgə əməkdaşlıq şəraitində çalışmasına, onlar arasında emosional münasibətlərin qurulmasına müsbət təsir göstərir, əsəb gərginliyini aradan qaldırır, şagirdlərə müdafiə olunmaq, bir-birini başa düşmək və şəxsi müvəffəqiyyət qazanmaq hissini keçirməyə kömək edir. Bu zaman müəllim şagirdlərdə müstəqil düşünmək, yeni biliklər əldə etməyə təşəbbüs göstərmək, başqasının

fikrinə münasibət bildirmək, sərbəst rəy söyləmək, öz fikrini əsaslandırmaq və s. bacarıqlar aşılır, onların təfəkkürünün tənqidiliyi, müstəqilliyi, çevikliyi və kreativliyinə (yaratıcılığına) zəmin yaradır.

Bu cür yanaşma fəaliyyətə yaradıcı münasibət formalaşdırır, təfəkkürü, təxəyyülü, diqqəti, yaddaşı, iradəni inkişaf etdirir, emosional mədəniyyəti və ünsiyyəti cəmləyir.

Müasir dövrümüzün xarakterik cəhətlərindən biri demokratik vətəndaş cəmiyyətinin qurulmasıdır. Bu məsələ də təhsildə həlledici rola malikdir, çünki yeni standartlarla təhsil alan yetişməkdə olan gənc nəsil vətəndaş cəmiyyətin qurucuları və iştirakçısı olurlar. Buna isə yeni təlim texnologiyaları ilə nail olmaq mümkündür. Təhsilin, o cümlədən təhsil prosesinin nəzəri, ideoloji bazası nə qədər zəngin olarsa, yeni təlim texnologiyalarından istifadə edilməsinə yeniliyi səviyyəli nəticələrə çıxarmaq olmaz.

Təhsil sahəsində islahatlar dövründə şagirdlərin təfəkkürünün inkişaf etdirilməsi birinci növbədə yeni texnologiyalardan istifadə olunmasını və inkişafetdirici təlim mühitinin təşkil olunmasını tələb edir. Getdikcə artan informasiya axını şagirdlərin fikri qabiliyyətlərinin inkişafına xüsusi diqqət yetirilməsini ön plana çəkir.

Təhsildə yeni yanaşmanın mahiyyəti ondan ibarətdir ki, təlim şagirdlərin yaddaşının təkcə yeni elmi biliklərlə zənginləşdirilməsinə deyil, təfəkkürün, şəxsi keyfiyyət və qabiliyyətlərin inkişaf etdirilməsinə, həyat üçün zəruri olan bacarıqların qazanılmasına yönəldilməlidir. Şagirdyönümlüyə, nəticəyönümlüyə, şəxsiyyətyönümlüyə, tələbyönümlüyə əsaslanmalıdır.

Məqalənin aktuallığı. Müasir dövrümüzün xarakterik cəhətlərindən biri demokratik vətəndaş cəmiyyətinin qurulmasıdır. Təlimin yeni şəraiti müəllimdən hər bir məsələ üzrə fikir söyləmək istəyənləri dinləmək bacarığı, şagirdlərin hər birinin mövqeyini dəstəkləməyi, mühakimələrin məntiqini başa düşməyi, tez-tez dəyişən situasiyalarda çıxış yolu tapmağı, cavabları, təklifləri təhlil etməyi və şagirdlərə hiss etdirmədən onları problemin həllinə yönəltməyi bacarmalıdır.

Məqalənin elmi yeniliyi. Fərdi xüsusiyyətləri inkişaf etdirməyə yönələn inkişafetdirici təlim mühiti müəllimləri şagirdin hərtərəfli inkişafına istiqamətləndirir: bilik, bacarıq, vərdislər; əqli əməliyyat üsulları, şəxsiyyətin idarəedici mexanizmi; emosional-əxlaqi sfera, fəaliyyətyönümlü praktik sfera. İnkişafetdirici təlim mühitinin əsas fərqləndirici cəhəti onun həm də yaradıcı xarakter daşımasıdır.

Məqalənin praktik əhəmiyyəti və tətbiqi. Məqalədən məktəbdə, məktəbəqədər təhsil müəssisələrində çalışan mütəxəssislər faydalana bilər.

Ədəbiyyat

1. Bayramov Ə.S. Şagirdlərdə əqli keyfiyyətlərin inkişaf xüsusiyyətləri, Bakı: Maarif, 1967, 350
2. İlyasov M.İ. Müəllimin pedaqoji ustalığı. Dərs vəsaiti. Bakı: Elm və təhsil, 2013, 216 səh.
3. Кузмина Н.В. Очерки психологии труда учителя. Ленинград: ЛТУ, 1967, с. 110.
4. Ушинский К.Д. Выбранные педагогические сочинения. М.: Педагогика, 1961, с. 37.
5. Сухомлинский Б.А. Сердце отдаю детям. Киев: Радянська школа. 1972, 214 с.

**РОЛЬ РАЗВИВАЮЩЕЙ СРЕДЫ В ПОВЫШЕНИИ УЧЕБНОГО ИНТЕРЕСА И
МОТИВАЦИИ МЛАДШИХ ШКОЛЬНИКОВ***Алекбарова Зейнаб Тахир кызы***Резюме**

В статье показано, что одним из наиболее сложных вопросов педагогического процесса, особенно при организации урока, является формирование учебных интересов учащихся. Потому что сегодня обилие информации и широкий спектр интересов детей раннего возраста требуют от учителя активности в этом процессе, чтобы управлять их познавательной деятельностью. Тот факт, что учитель начальных классов обладает способностью расширять понимание учащихся и концентрировать их внимание на требуемом объекте, означает достижение всестороннего развития детей раннего возраста. Все это приводит к эффективному результату процесса обучения.

**THE ROLE OF THE DEVELOPMENTAL ENVIRONMENT IN INCREASING
THE LEARNING INTEREST AND MOTIVATION OF YOUNG STUDENTS***Alakbarova Zeynab Tahir***Summary**

The article shows that one of the most difficult issues in the pedagogical process, especially when organizing the lesson, is the formation of students' learning interests. Because today, the abundance of information and the wide range of interests of young children require the teacher to be active in this process in order to manage their cognitive activity. The fact that the primary school teacher has the ability to expand students' understanding and focus their attention on the required object means achieving the comprehensive development of young children. All this leads to the effective outcome of the learning process.

*Rəyçi: prof. İlyasov Müseyib İbrahim oğlu**Təhsilin pedaqogikası və metodikası kafedrasının 06 oktyabr 2023cü il tarixli iclasın 02 sayılı prot.**Daxil olma tarixi 21 noyabr 2023-cü il*